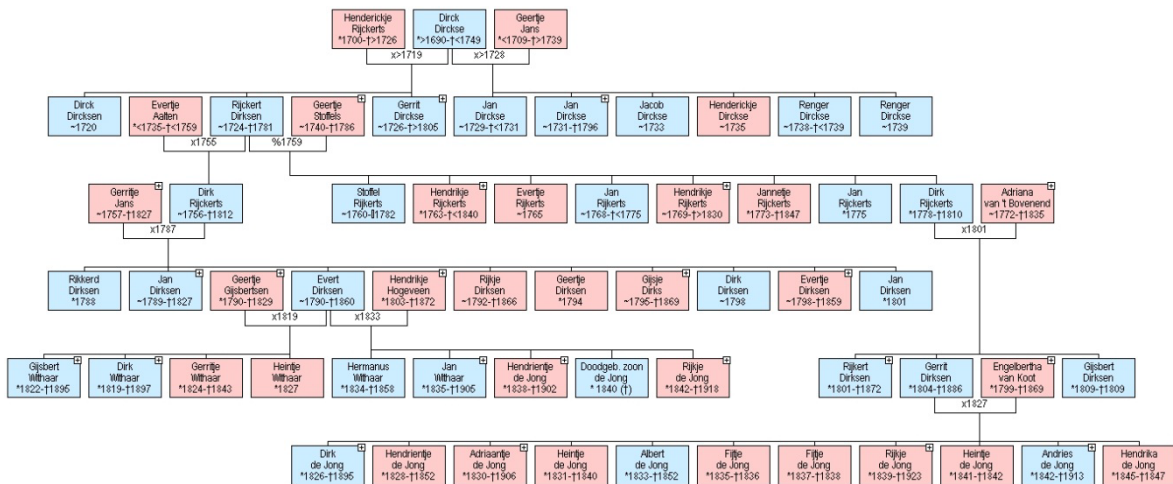

De familienaam de Jong

Hoe kom je aan een naam of nog beter, hoe kom je er vanaf?

Als je – zoals ik - als een “de Jong” op de Veluwe bent geboren, lijkt het onderzoek naar je familienaam een eitje. Een van je voorvaders heeft zo rond 1800 – gedwongen door Napoleon – de naam de Jong aangenomen en vervolgens voeren ook al zijn nakomelingen die naam. Maar wat blijkt: de praktijk is anders. Toen ik me met genealogie ging bezig houden, bleek al snel dat binnen de familie niet alleen de naam de Jong voor kwam, maar ook de namen Withaar, Withaar de Jong en zelfs de unieke naam “Withaar bijgenaamd de Jong” die tot op de dag van vandaag nog steeds wordt gevoerd. En in de 19^e eeuw komt het binnen de familie voor dat kinderen uit hetzelfde gezin een verschillende achternaam kregen of dat iemand bij de geboorte werd ingeschreven als Withaar, bij zijn huwelijk als Withaar bijgenaamd de Jong en bij zijn overlijden als de Jong. Kortom, reden genoeg om in de familienaam de Jong te duiken.

Dirck Dirckse is mijn oudste, tot nu toe bekende stamvader. Hij krijgt totaal 9 kinderen: 3 bij zijn eerste vrouw Henderickje Rijckerts en 6 bij zijn 2e vrouw Geertje Jans.

Van de 1e zoon, Dirck, is mij geen nageslacht bekend. Mijn eigen stamlijn loopt via Rijckert Dirksen, de 2e zoon van Dirck Dirckse. Bij de nakomelingen van deze Rijckert komt niet alleen de naam de Jong voor, maar ook die van Withaar, Withaar de Jong en Withaar bijgenaamd de Jong (waarover later meer). De 3e zoon, Gerrit Dirckse, verhuist van Nijkerk (waar zijn eerste 3 kinderen zijn geboren en gedoopt) rond 1766 naar Bunschoten (waar zijn andere 4 kinderen zijn geboren en gedoopt). De nakomelingen van Gerrit Dirckse nemen uiteindelijk ook de naam de Jong aan. Het gros van de Jong'en uit Spakenburg en Bunschoten stammen van deze Gerrit af. Van de 6 kinderen uit het 2e huwelijk van stamvader Dirck Dirckse zijn mij alleen nakomelingen bekend van zoon Jan, gedoopt op 21 okt 1731 te Putten. Al deze nakomelingen nemen ook de naam de Jong aan.

Hoewel Dirck Dirckse zelf de naam de Jong niet aantoonbaar heeft gevoerd, zijn de meeste nakomelingen deze naam wel gaan voeren.

NB: zelf ben ik een achterkleinkind van Andries de Jong (rechtsonder in bovenstaand schema).

Ik ga me nu verder richten op Rijckert Dirksen. Rijckert, geboren in 1724 in Telgt, is bouwman op de boerderij “de Peereboom” aan de Riebroekseweg in Telgt en krijgt in totaal 9 kinderen bij twee vrouwen: 1 bij zijn 1e vrouw Evertje Aalten en 8 bij zijn 2e vrouw Geertje Stoffels. Zoals uit het overzicht is af te lezen, heten zowel zijn oudste als jongste zoon Dirk, met een leeftijdsverschil van 22 jaar. Het toeval wil dat deze 2 Dirken de enige zonen van Rijckert zijn die nakomelingen hebben gekregen (althans voor zover mij bekend). De jonge Dirk en al zijn nakomelingen (waartoe ik dus zelf

ook behoort) heten later allemaal de Jong, maar het lijkt erop dat de oudste Dirk de achternaam Withaar is gaan voeren.

En dat brengt me bij de centrale vraag hoe het heeft kunnen gebeuren dat bij de nakomelingen van Dirk Rijckerts, de oudste zoon van Rijckert Dirksen, zowel de namen voorkomen van de Jong, Withaar, Withaar de Jong en Withaar bijgenaamd de Jong. Om die vraag te kunnen beantwoorden, is het nodig om in de DTB-boeken en aktes van de BS te duiken en de zaken chronologisch op een rij te zetten.

Evert Withaar bijgenaamd de Jong 1790-1860

Dirk Rijckerts trouwt in 1787 te Putten met Geertje Jans en krijgt 9 kinderen. Bij zijn doop, zijn huwelijk en overlijden wordt Dirk uitsluitend vermeld met zijn patroniem Rijckerts of Rikse(n). Bij het overlijden van zijn vrouw Gerritje Jans in 1827 wordt echter naar hem verwezen als Dirk de Jong en bij het huwelijk van zijn zoon Evert in 1833 als Dirk Rikse Withaar.

Voor de verdere naamgeving speelt met name zoon Evert (geboren in Putten in 1790) een cruciale rol. In het doopboek van Putten wordt hij vermeld als Evert, zoon van Dirk Rikse en Gerritje Jans. Verder geen vermelding van achternaam.

Op 3 november 1819 te Nijkerk trouwt Evert met Geertje Gijsbertsen. In de huwelijksakte wordt Evert aangehaald als Evert Dirksen Withaar. Tijdens het huwelijk wordt ook de reeds in oktober 1819 geboren zoon Dirk erkend en wordt klip en klaar aangegeven dat deze de achternaam Withaar krijgt. In de akte wordt daarover gezegd: "..... dat er een buiten echt geteeld kind bestaat hetwelk bij zijne geboorte niet is erkend, dat zij verlangen dat kind als het hunne te erkennen nademaal het noch in overspel, noch in bloedschande geteeld is verklaart dat Dirk Gijsbertsen natuurlijk kind is van Evert Dirksen Withaar en de naam zal voeren van Dirk Evertsen Withaar.....".

In 1822, 1824 en 1827 worden in Nijkerk nog 3 kinderen geboren (Gijsbert, Gerritje en Heintje). Alle drie krijgen de achternaam Withaar.

Op 10 april 1833 hertrouwt Evert Dirksen Withaar in Nijkerk met Hendrikje Hogeveen. Evert moet op dat moment expliciet verklaren dat hij Withaar heet. In de akte wordt daarover het volgende vermeld: "en tevens verzekerende dat hoezeer de naam van Withaar in zijne geboorteakte en in de doodsakte zijns vaders niet voorkomt, deze echter zijne wettige geslachtsnaam is bij zijne voorvaders reeds gevoerd geweest ...". Bij dit huwelijk zijn tevens 4 (!) getuigen aanwezig die ook moeten verklaren dat zijn naam Withaar was.

Het is hierbij goed te weten dat in 1827 ene Gerrit Dirksen trouwde met Engeltje van Koot. Deze Gerrit is een directe neef van Evert Dirksen Withaar, zoon van de al eerder aangehaald "jongste Dirk Rijckerts". En deze Gerrit trouwde wel als (Gerrit Dirksen) de Jong. Maar door zijn moeder Jaantjen Gerrits moest wel worden verklaard dat: "..... hoezeer de naam van de Jong niet in de geboorteakte des bruidegoms voorkomt, deze echter zijnen wettigen familienaam is bij zijnen voorvaders reeds gevoerd geweest ...". Uit de akte blijkt dat ook Gerrit bij zijn huwelijk 4 getuigen moest meenemen die eveneens moesten verklaren dat zijn naam sinds mensenheugenis de Jong was (en niet Withaar). Evert's verklaring in 1833 dat de naam Withaar reeds bij zijne voorvaders was gevoerd, kan niet worden onderbouwd aan de hand van DTB-bronnen of BS-aktes. Vader Dirk Rijckerts wordt daarin consequent met zijn patroniem aangeduid. Een uitzondering vormt de huwelijksakte van zoon Evert waarin naar vader Dirk (hij is op dat moment al wel bijna 20 jaar overleden) wordt gerefereerd als Dirk Riksen Withaar.

Een ander punt is dat de nakomelingen van de andere kinderen van Dirk Rijckerts en Gerritje Jans (m.a.w.: de broers en zussen van Evert Dirksen Withaar) wel de naam van de Jong gaan voeren. Het gaat hierbij om broer Jan (geb. 1789) en zus Evertje (geb. 1798). Alle kinderen van Jan heten de Jong. Zus Evertje krijgt - als ongehuwde - een zoon Dirk en ook deze Dirk wordt als Dirk de Jong ingeschreven in de BS. Van de overige broers van Evert zijn bij mij geen nakomelingen bekend. Maar wat dus wel vast staat, is dat de naam Withaar uitsluitend door Evert is gevoerd en niet of niet

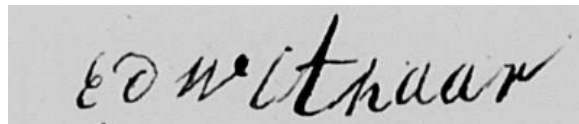
aantoonbaar door zijn vader Dirk (anders dan in de huwelijksakte van Evert) en ook niet door zijn 8 broers en zussen.

In de periode 1834 – 1842 krijgt Evert nog 5 kinderen. De eerste 2 (Hermanus en Jan) worden nog ingeschreven als Withaar, maar de laatste 3 (Hendrientje, doodgeboren zoon en Rijkje) daarentegen met de achternaam de Jong. Waarom die naamsverandering op dat moment in Nijkerk plaats vond, is niet duidelijk.

Maar wel zien we dat bij het huwelijk van zijn oudste zoon Dirk in 1845 in den Bilt vader Evert weer wordt vermeld als Evert Dirksen Withaar. Zo ondertekent hij de akte ook. Kon Evert zijn "oude naam" Withaar weer gebruiken omdat dit huwelijk buiten Nijkerk plaats vond??

Frappant is ook dat zoon Dirk zijn achternaam Withaar wel heeft kunnen behouden en dat ook al zijn 11 kinderen die achternaam zijn gaan voeren, terwijl broers en zussen in Nijkerk de naam de Jong krijgen. Mijn conclusie is dat Vader Evert in deze periode in Nijkerk verplicht werd om de naam de Jong te gebruiken, maar omdat zoon Dirk in de Bilt trouwt (en in alle huwelijkse bijlagen uitsluitend de naam Withaar voor komt) wordt hem in de Bilt het gebruik van deze naam niet geweigerd.

NB: Evert heeft altijd aangegeven niet te kunnen lezen of schrijven, dus zijn er vrijwel geen ondertekeningen van aktes van hem beschikbaar. Maar bij het huwelijk in de Bilt, tekende hij de akte echter wel en wel met E.D. Withaar:

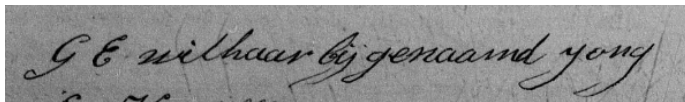
In Nijkerk blijft Evert dus "gewoon" de Jong heten, zoals wederom blijkt uit de overlijdensakte van zoon Hermanus in 1858. Maar dan – in 1859, bij het huwelijk van zoon Gijsbert - wordt Evert plotseling ingeschreven als Evert Dirksen Withaar bijgenaamd de Jong.

De meest logische verklaring hiervoor is de volgende: Evert wist niet beter dan dat hij Withaar heette. Deze naam werd althans gebruikt door zijn vader Dirk Rijckerts die deze naam is gaan voeren om zich te onderscheiden van zijn 22 jaar jongere halfbroer Dirk Rijckerts die wel de naam de Jong voerde. En blijkbaar zijn er nu nog vele nakomelingen van de oudere Dirk Rijckerts die worden geboren met werkelijk spierwit haar (aldus een verklaring die ik heb van Teunis Jacob van Beek (1938-1998), echtgenoot van Alberta Wilhelmina Withaar bijgenaamd de Jong, een verklaring die ik echter nog niet via eigen waarneming heb kunnen staven). Hoewel de gemeente Nijkerk de naam Withaar dus een tijdlang accepteerde, is op een gegeven moment geconstateerd dat het gebruik van de naam Withaar niet klopte. Vervolgens wordt Evert in de aktes na 1835 steeds de Jong genoemd (uitzondering is – zoals aangegeven - het huwelijk van zoon Dirk in de Bilt in 1845). Maar het lijkt er op dat Evert het hier niet mee eens is geweest (hij werd verplicht tot het gebruik van een voor hem vreemde achternaam, zijnde de Jong) en dat er uiteindelijk een compromis is uitgekomen waarbij Evert de naam Withaar mocht blijven gebruiken maar wel met de toevoeging "bijgenaamd de Jong". Onduidelijk blijft of dit compromis iets is wat Evert zelf heeft gewild of gezocht of dat het iets is wat de gemeente Nijkerk Evert heeft opgedrongen.

Evert overlijdt in 1860 en in zijn overlijdensakte wordt hij vermeld als Evert Dirksen Withaar bijgenaamd de Jong, zoon van Dirk Rikse Withaar(!). En zo laat hij ons de in Nederland unieke naam "Withaar bijgenaamd de Jong" na.

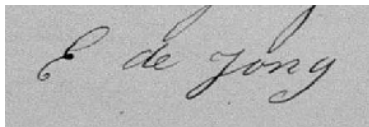
Is daarmee alles gezegd? Neen, nog niet. We zien – als we verder in de chronologie duiken – dat het gebruik van die vreemde naam Withaar bijgenaamd de Jong niet vanzelfsprekend was en meerdere keren tot verwarring leidde of leidde tot naamsverandering. Ik wil daarom nog wat dieper ingaan op Evert's zonen Gijsbert en Jan en Evert's kleinzoon Melis.

Gijsbert Evertsen Withaar bijgenaamd de Jong (1822-1895)

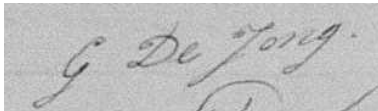
Hoewel Gijsbert, zoon van Evert Dirkse

Withaar, in 1822 wordt ingeschreven als Gijsbert (Evertsen) Withaar, wordt hij bij zijn huwelijk in 1859 met Evertje van Niers in de akte opgenomen als Gijsbert Evertsen Withaar bijgenaamd de Jong. Gijsbert en Evertje krijgen in totaal 7 kinderen en die worden allen bij geboorte ingeschreven onder de naam Withaar bijgenaamd de Jong.

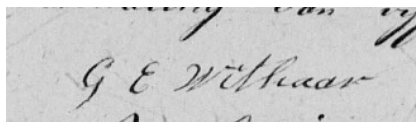
De 1^e zoon Evert (geb. 1859) trouwt in 1901 te Nijkerk met zijn nicht Hendrika Withaar bijgenaamd de Jong en hun kinderen blijven ook de naam Withaar bijgenaamd de Jong voeren. Bij het overlijden van zijn vader Gijsbert in 1895 treedt Evert op als getuige/aangever.

Evert noemt zich op dat moment echter wel Evert de Jong en ondertekent de akte ook als zodanig. Zoon Gerrit (geb. 1866) trouwt in 1903 met Alberta W. Cornelissen, met wie hij in ieder geval twee kinderen krijgt die beiden de naam Withaar bijgenaamd de Jong krijgen. Het is echter weer wel zo dat hij in december 1893 - als hij als getuige optreedt bij de geboorteaangifte van zijn neefje Jacob Withaar bijgenaamd de Jong - zich Gerrit de Jong noemt en ook als zodanig ondertekent.

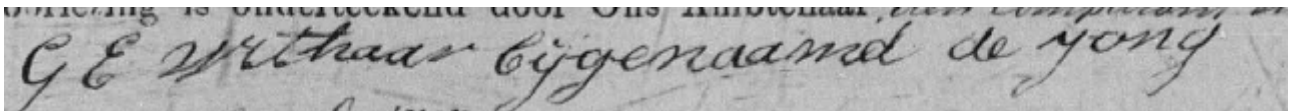

Mijn interpretatie is dat zij op papier, in de officiële stukken, weliswaar Withaar bijgenaamd de Jong heten, maar dat zij zich in de dagelijkse praktijk gewoon de Jong noemen.

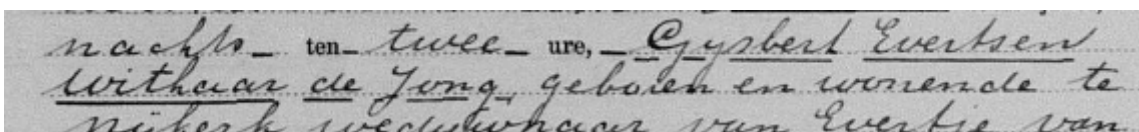
Datzelfde geldt voor zoon Jan Withaar bijgenaamd de Jong (geb. 1869). Deze Jan trouwt in 1894 met Mia Brons en zijn 4 kinderen worden allen aangegeven als de Jong. Geen enkele vermelding van Withaar of Withaar bijgenaamd de Jong. Jan overlijdt in 1951 en ook op zijn grafsteen wordt hij Jan de Jong genoemd (dus niet conform zijn geboorteakte). Het is onduidelijk of Jan zijn naam officieel heeft laten wijzigen in de Jong of dat ook hij de naam de Jong in de dagelijkse praktijk hanteerde en dat gemakshalve ook zo in de diverse aktes heeft laten weergeven.

Dat het ook voor vader Gijsbert moeilijk bleef, blijkt wel uit de wijze waarop hij de aktes ondertekende. Wanneer hij in 1871 zijn doodgeboren dochter aangeeft, tekent hij met G.E. Withaar. In 1872, bij de aangifte van dochter Hendrika, ondertekent Gijsbert daarentegen weer met zijn volledige naam.

En voor de Ambtenaar van de Burgerlijke Stand bleef het eveneens moeilijk, want als Gijsbert op 18 december 1895 overlijdt, wordt hij in de overlijdensakte aangegeven als Gijsbert Evertsen Withaar de Jong, dus zonder de toevoeging "bijgenaamd".

En zijn 2 zoons Evert en Melis die optreden als getuige/aangever van het overlijden van hun vader, worden in diezelfde akte (!) vermeld als de Jong, dus met een andere achternaam dan hun overleden vader.

Melis Withaar bijgenaamd de Jong (1864-1945)

Melis Withaar bijgenaamd de Jong, geboren in 1864 in Nijkerk, zoon van Gijsbert Evertsen Withaar bijgenaamd de Jong, trouwt op 21 okt 1885 te Nijkerk met Rijntje Hartman. Zij krijgen samen 10 kinderen.

Zijn eerste 3 kinderen (Gijsbert in 1886, Aaltje in 1887 en Evert in 1889) worden alledrie ingeschreven onder de naam de Jong. En Melis ondertekent als M. de Jong. De naam Withaar bijgenaamd de Jong wordt hier dus niet gebruikt. Van Gijsbert is mij nageslacht bekend en deze voeren ook nog steeds de naam de Jong.

is ondertekend door Ons Ambtenaar
M de Jong

Maar in tegenstelling tot deze aangiften wordt vader Melis in 1891 bij de aangifte van zoon Harmen weer wel vermeld als Melis Withaar bijgenaamd de Jong. Onduidelijk is of hij hiertoe door de Gemeente Nijkerk wordt "gedwongen". Uit de ondertekening van de akte blijkt dat de routine in het gebruik van deze naam in ieder geval nog volledig zoek is:

is ondertekend door Ons Ambtenaar, *de Jong*
M de Jong

Zoon Harmen blijft de naam Withaar bijgenaamd de Jong vervolgens ook onverkort gebruiken zoals ook blijkt uit zijn grafsteen. Ook alle 8 kinderen van Harmen worden ingeschreven met de naam Withaar bijgenaamd de Jong. Wel heeft een van de zoons van Harmen, namelijk Gijsbert Withaar bijgenaamd de Jong, zijn naam officieel via de Burgerlijke Stand laten veranderen in Gijsbert Withaar de Jong, dit om zijn naam te vereenvoudigen. Ook de 3 kinderen van Gijsbert zijn daarmee de naam Withaar de Jong gaan voeren (aldus zoon Harry Withaar de Jong uit

Hoevelaken).

In 1893 wordt zoon Jacob geboren. Jacob wordt - evenals Harmen - in de geboorteakte vermeld als Jacob, zoon van Melis Withaar bijgenaamd de Jong. Melis ondertekent de akte echter niet zelf, omdat hij aangeeft "de schrijfkunst niet te verstaan", hetgeen vreemd is omdat hij dat bij de vorige aktes nog wel kon. Of wil hij niet - zoals in de geboorteakte van zoon Harmen - de naam Withaar bijgenaamd de Jong gebruiken en weigert hij daarom te ondertekenen??

M de Jong

Feit is dat Melis in 1895 optreedt als geboortegetuige bij zijn nichtje Evertje de Jong, waarbij hij wordt aangehaald als Melis de Jong en ziedaar Melis kan weer schrijven en ondertekent weer met M. de Jong:

Op 18 december 1895 treedt Melis op als aangever bij het overlijden van zijn vader Gijsbert. Ondanks het feit dat vader Gijsbert ingeschreven wordt met de achternaam Withaar de Jong (zonder de toevoeging bijgenaamd), noemt Melis zichzelf ook nu Melis de Jong en ondertekent hij ook nu weer als zodanig.

In de periode 1895 – 1901 worden nog 4 kinderen geboren (Evertje, Hendrika, Hendrik en Gerritje) die allen worden ingeschreven onder de naam de Jong. Zij en hun nageslacht blijven de naam de Jong voeren.

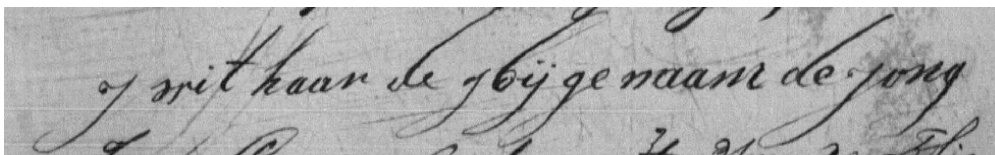
Des te vreemder is het dat bij het laatste kind van Melis, zoon Evert Jan, in 1902 in de geboorteakte toch weer de naam Withaar bijgenaamd de Jong wordt gebruikt. Evert Jan blijft deze naam vervolgens zelf ook gebruiken getuige zijn grafsteen. Frappant is dat ook nu weer in de akte wordt vermeld dat comparant (vader Melis) verklaart de schrijfkunst niet te verstaan. Evenals in 1893 toen hij aangaf niet te kunnen schrijven en ook toen werd hij in de akte aangeduid als Withaar bijgenaamd de Jong. Dit kan bijna geen toeval zijn en het lijkt er inderdaad op dat hij weigert zijn eigen naam te schrijven als Withaar bijgenaamd de Jong. Elke keer dat hij wordt genoemd als Melis de Jong, blijkt hij wel degelijk te kunnen schrijven en ondertekent hij met M(elis) de Jong.

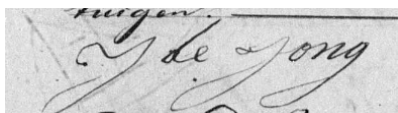
In ieder geval heeft op deze manier de situatie kunnen ontstaan dat 3 van de 10 kinderen een afwijkende naam krijgen en dat door de nakomelingen van Melis zowel de naam de Jong als de naam Withaar (bijgenaamd) de Jong wordt gevoerd.

Jan Withaar (1835-1905)

Ook de chronologie van Jan Withaar, zoon van Evert Dirksen Withaar en Hendrikje Hogeveen, geeft aan dat het gebruik van een achternaam in (het begin van) de 19^e eeuw nog niet zo makkelijk was. Jan trouwt op 9-7-1862 te Nijkerk met Reijntje van Korlaar. Hoewel bij zijn geboorte ingeschreven als Jan Withaar, wordt Jan bij dit huwelijk Jan Withaar bijgenaamd de Jong genoemd.

Aan de ondertekening – bij de geboorteaangifte van Jan's eerste kind Hendrika - is nog te zien dat Jan aanvankelijk ondertekende met J. Withaar de Jong maar dat dat daarna deels werd overschreven

met J. Withaar bijgenaamd(d) de Jong. Ook bij de aangifte van zijn volgende 3 kinderen handhaaft hij de naam Withaar bijgenaamd de Jong. Zijn laatste 2 kinderen (dochters Hendrientje in 1875 en 1877) schrijft hij echter in als de Jong.

Op 5-5-1905 overlijdt Jan en in zijn overlijdensakte wordt hij weer aangehaald als Jan Withaar (conform zijn geboorteakte).

Van de kinderen van Jan zijn mij geen nakomelingen bekend, anders dan uit het huwelijk van Hendrika met haar neef Evert Withaar bijgenaamd de Jong. De kinderen uit dit huwelijk dragen in ieder geval allen de naam van Withaar bijgenaamd de Jong.

Afsluitende opmerkingen

Veronderstellingen: In mijn beschouwing heb ik meerdere veronderstellingen gedaan ("het lijkt er op dat ... etc") en eigen conclusies getrokken (en die geheel voor mijn rekening komen). Als iemand nadere informatie heeft die deze veronderstellingen of conclusies onderbouwen of juist onderuit halen, dan houd ik mij daarvoor uiteraard aanbevolen.

Gebruik Genlias: Uit diverse aktes van "Witharen bijgenaamd de Jong" blijkt dat Genlias niet echt uit de voeten kan met de naam Withaar bijgenaamd de Jong. Steeds wordt de betreffende persoon aangeduid als Withaar, terwijl in de nadere informatie wordt aangegeven dat zij ook de Jong heten. Met andere woorden: zij zouden dus 2 namen hebben (Withaar zowel als de Jong) die naast elkaar

gebruikt worden. Dit is echter een foute interpretatie omdat de naam "Withaar bijgenaamd de Jong" is en één ondeelbaar geheel vormt. Het dus altijd zaak – ook bij sites als Genlias - verder te kijken dan je neus lang is en zelf ook in de onderliggende aktes te kijken.

Correcte naamgeving: Mijn onderzoek naar de naam de Jong riep bij mij wel de vraag op welke naam ik voor een bepaald persoon in mijn (geautomatiseerde) bestanden moet noteren. En dat begint met het te gebruiken patroniem voor hen die “voor de BS” zijn geboren. Immers, in de doopboeken wordt b.v. alleen vermeld: Dirk, zoon van Rijckert Dirckse en Evertje Aalten. Is zijn patroniem dan Rijckerts, Rijckertsen of – zoals ik het daarna in allerlei aktes en DTB-verwijzingen heb gezien – Rikse, Riksen, Rijkse, Rijkerde etc.?

En wat te doen met Jan die wordt geboren als Withaar, trouwt als Withaar bijgenaamd de Jong, zijn kinderen laat inschrijven als de Jong, de naam de Jong bij leven voert en in zijn overlijdensakte weer Withaar wordt genoemd? Ik heb hem nu ingevoerd als Jan Withaar, maar is dat juist?

Misschien een goede aanleiding voor een andere scribent om in een van de volgende VG-nummers eens uit te doeken te doen “hoe het hoort”??